

ผลกระทบจากการเคลื่อนย้ายอย่างเสรีของสินค้าเกษตรภายใต้ ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนที่มีต่อข้าวไทย

The Impact of Free Flow of the Agricultural Products under ASEAN Economic Community on Thai Rice

จิรายุ อนรรักษ์จันทรา / Jirayu Anuruxjuntra

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ / Kasetsart University, Thailand

จุฑาทิพ คล้ายทับทิม / Juthatip Klaitabtim

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ / Kasetsart University, Thailand

E-mail: fsocjtk@ku.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์เคลื่อนย้ายอย่างเสรีของข้าวไทยภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนและศึกษาผลกระทบจากการเคลื่อนย้ายอย่างเสรีภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนที่มีต่อข้าวไทย การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพใช้วิธีการศึกษาโดยการวิจัยเอกสารที่เป็นข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ โดยการรวบรวมจากเอกสารวิชาการ งานวิจัย ตำรา วารสาร หนังสือพิมพ์ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ผลการวิจัยพบว่า การเคลื่อนย้ายอย่างเสรีของข้าวไทยภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนจะส่งผลให้ประเทศไทยไม่ได้รับประโยชน์สูงสุด เนื่องจากข้าวไทยเริ่มสูญเสียความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบและความสามารถในการแข่งขัน ทั้งนี้การเคลื่อนย้ายอย่างเสรีของข้าวไทยภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนจะส่งผลกระทบเชิงบวกและเชิงลบ โดยผลกระทบเชิงบวกทางเศรษฐกิจมีดังนี้ 1. ประเทศไทยมีโอกาสในการขยายตลาดส่งออกสินค้าข้าวทั้งในด้านปริมาณและมูลค่า 2. เกิดการสร้างความร่วมมือทั้งในส่วนกลางและเอกชนของไทย เพื่อประสานประโยชน์จากข้อตกลงที่เกิดขึ้นภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ในขณะที่ผลกระทบเชิงลบด้านสังคมคือการเคลื่อนย้ายอย่างเสรีของสินค้าเกษตรจะกระตุ้นให้เกษตรกรไทยมีการปรับตัวเพื่อแข่งขันกับตลาดในอาเซียน อย่างไรก็ตามการเคลื่อนย้ายอย่างเสรีของสินค้าเกษตรภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนที่มีต่อข้าวไทยจะส่งผลกระทบเชิงลบด้านเศรษฐกิจ คือ 1. ผู้ประกอบการไทยไม่สามารถนำเข้าข้าวทุกประเภทจากประเทศเพื่อนบ้านได้เนื่องจากไม่ได้รับใบอนุญาตจากกรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ 2. ไทยไม่ได้รับประโยชน์จากการปรับลดภาษีเป็นศูนย์มากนักเพราะประเทศต่างๆ ในอาเซียนยังไม่ทำการลดภาษีเป็นศูนย์และยังจัดข้าวให้อยู่ในส่วนของสินค้าอ่อนไหว ในขณะที่ผลกระทบเชิงลบด้านสังคม คือ 1. การเคลื่อนย้ายอย่างเสรีของสินค้าเกษตรจะเร่งให้เกิดกระบวนการแย่งชิงที่ดินจากเกษตรกรรายย่อย 2. จะเกิดการแย่งชิงการใช้โครงสร้างพื้นฐาน 3. จะเอื้อให้เกิดการยึดครองทรัพยากรพันธุกรรมและผูกขาดการค้าเมล็ดพันธุ์จากนักลงทุนข้ามชาติ และนอกจากนี้ก็จะเอื้อให้เกิดการฉกฉวยภูมิปัญญาของชาวนาไทยในการเพาะและขยายพันธุ์ข้าวไทยจากกลุ่มทุนข้ามชาติที่เข้ามายึดครองและใช้ประโยชน์จากอาชีพชาวนา

คำสำคัญ: ผลกระทบ, การเคลื่อนย้ายอย่างเสรี, ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน, ข้าวไทย

Abstract

This research's objectives were to study the situation of the free flow of the agricultural products under the ASEAN Economic Community (AEC) and to study the effect of the free flow of Thai rice under AEC. This

research is a documentary research. Data were collected from primary and secondary sources. These included Thai and English academic documents, researches, textbooks, journals and newspapers. The result revealed that the free flow of Thai rice under AEC will not provide the utmost benefit for Thailand due to the decrease of both comparative advantage and competitiveness. The free flow of the Thai rice under AEC will provide both positive and negative effects. The positive effects regarding the economic aspect were as follows: 1. Thailand has the opportunity to expand the export of the Thai rice on the basis of value and quantity; 2. There would be more cooperation between private and governmental sectors regarding rice benefits, while the social effect of the free flow of rice would also arouse the adaption of Thai farmers. The negative effects regarding the economic aspect are as follows: 1. Thai entrepreneur could not bring into all rice categories; and 2. The free flow of Thai rice under AEC will not benefit Thailand as expected because other ASEAN countries did not reduce the tariff to 0%, therefore, the free flow of Thai rice under AEC will not contribute the maximum benefits to Thai agriculturists. The negative impacts on the social aspect are as follows: 1. The increase in land conflict from small-sized business agriculturists; 2. The usurpation on infrastructure consumption of which the foreigners can take advantages such as land development, agricultural support and agricultural product subsidization; and 3. It can facilitate the monopoly of genetics resources possession and of seed distribution by inside and outside AEC investors. The knowledge of the Thai agriculturists to cultivate and reproduce Thai rice will be plagiarized by multinational capital groups.

Keywords: Impact, Free Flow, ASEAN Economic Community, Thai Rice

บทนำ

การสถาปนาประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในปี พ.ศ.2558 ซึ่งเป็นบูรณาการทางเศรษฐกิจที่ลึกซึ้งมากกว่าเขตการค้าเสรีอาเซียนจะทำให้อาเซียนกลายเป็นตลาดและฐานการผลิตร่วม (Single Market and Production Base) โดยจะมีการเคลื่อนย้ายอย่างเสรีของสินค้า บริการ การลงทุน และแรงงานฝีมือ สำหรับการเคลื่อนย้ายอย่างเสรีของสินค้า มีวัตถุประสงค์ในการขจัดอุปสรรคทางการค้าด้านภาษีและไม่ใช่ภาษี โดยจะลดภาษีระหว่างสมาชิกอาเซียนในการค้าสินค้าเหลือร้อยละ 0 สำหรับสินค้าที่จะลดภาษีภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนนั้น “ข้าวไทย” เป็นหนึ่งในกลุ่มสินค้าที่ประเทศสมาชิกอาเซียนทำความตกลงร่วมกันในการลดภาษีและถูกพูดถึงในประเด็นต่างๆ ถึงความสามารถในการแข่งขันในอนาคต

ในปี พ.ศ.2553 ไทยเป็นผู้ส่งออกข้าวอันดับหนึ่งของโลกมีมูลค่าสูงถึง 5,399 ล้านดอลลาร์ คิดเป็นส่วนแบ่ง ในตลาดโลกร้อยละ 47.41 ข้าวจัดเป็นอาหารหลักของคนไทย เป็นพืชเศรษฐกิจสำคัญที่สร้างรายได้ให้กับชาวนาไทยกว่า 3.7 ล้านครัวเรือน และหากพิจารณาสัดส่วนของมูลค่าการส่งออกข้าวของไทยในปี พ.ศ.2552 พบว่าข้าวมีสัดส่วนการส่งออกร้อยละ 30.8 ของมูลค่าส่งออกสินค้าเกษตร และคิดเป็นร้อยละ 3.3 ของมูลค่าการส่งออกทั้งหมด จึงถือได้ว่าข้าวเป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญต่อประเทศไทย (ศูนย์ศึกษาการค้าระหว่างประเทศมหาวิทยาลัยหอการค้า, 2554)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลทางการแข่งขันที่สูงขึ้นไม่ว่าจะเป็นเรื่องของต้นทุนการผลิตที่สูงกว่าประเทศเพื่อนบ้านแต่กลับได้ผลผลิตต่ำกว่า งบประมาณการวิจัยที่อยู่ในระดับต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับชาติอื่นๆ ปัญหาการขาดแคลนบุคลากร และนโยบายของรัฐบาลที่ยังไร้ทิศทาง จากปัจจัยดังกล่าวข้างต้นเมื่อประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนถือกำเนิดขึ้นในปี พ.ศ. 2558 มีความเป็นไปได้ที่จะส่งผลกระทบอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ต่อข้าวไทยทั้งผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคม ด้วยเหตุนี้จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการศึกษาผลกระทบจากการเคลื่อนย้ายอย่างเสรีของสินค้าเกษตรภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ที่มีต่อข้าวไทย เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางปรับปรุงเพื่อให้ประเทศไทยได้รับผลประโยชน์สูงสุดจากการเคลื่อนย้ายอย่างเสรีของสินค้าเกษตรภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์เคลื่อนย้ายอย่างเสรีของข้าวไทยภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน
2. เพื่อศึกษาผลกระทบจากการเคลื่อนย้ายอย่างเสรีภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนที่มีต่อข้าวไทย

วิธีการวิจัย

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลที่ศึกษาเป็นข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) โดยรวบรวมรายละเอียดจากเอกสารวิชาการ งานวิจัย ตำรา วารสาร หนังสือพิมพ์ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
2. การวิเคราะห์ วิธีการวิเคราะห์เป็นการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) จากข้อมูลที่เป็นเอกสารชั้นรอง (Secondary Source) โดยที่การรวบรวมทั้งหมดเป็นการสืบค้นจากบทความ วารสาร และข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ (Internet) ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ รวมทั้งวิทยานิพนธ์และงานวิจัยเอกสาร (Document Research) ที่เกี่ยวข้อง

ผลกระทบด้านเศรษฐกิจเชิงบวก

1. การเคลื่อนย้ายอย่างเสรีของข้าวไทยภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนจะส่งผลให้ประเทศไทยมีโอกาสในการขยายตลาดส่งออกสินค้าข้าวไทยไปยังตลาดอาเซียน ทั้งในด้านปริมาณและมูลค่า การจัดอุปสรรคด้านภาษีโดยการยกเลิกการเก็บภาษีนำเข้าข้าวเป็นศูนย์เมื่อข้าวไทยถูกส่งออกเข้าไปขายในประเทศเหล่านั้นในราคาที่ถูกลงทำให้ประเทศไทยมีโอกาสที่จะขายข้าวได้ในปริมาณเพิ่มมากขึ้น อีกทั้งไทยยังได้ประโยชน์จากการที่ฟิลิปปินส์ที่ยังไม่มีความพร้อมในการลดภาษีนำเข้าข้าวให้เป็นศูนย์โดยจะยังคงไว้ที่ร้อยละ 40 เป็นเวลา 4 ปี ในปี พ.ศ.2553-2557 และในปี พ.ศ.2558 จะลดลงร้อยละ 35 ทำให้ต้องชดเชยด้วยการนำเข้าข้าวจากไทยในปี พ.ศ.2553-2557 จำนวน 350,000 ตัน/ปี (กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2556)
2. การเคลื่อนย้ายอย่างเสรีของข้าวไทยภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนจะส่งผลให้เกิดการสร้างความร่วมมือทั้งในส่วนของภาครัฐและเอกชนกัน เพื่อประสานประโยชน์จากข้อตกลงที่เกิดขึ้นภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ดังเช่นความร่วมมือในการกำหนดราคาข้าวของผู้ค้าข้าวในกลุ่มประเทศอาเซียนซึ่งมีลักษณะการรวมตัวกันของประเทศผู้ค้าน้ำมัน (OPEC) ที่เคยหารือกันมาบ้างแล้วแต่ยังไม่ประสบความสำเร็จ โดยนางพรทิชา นาคาศัย อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ของไทยได้ผลักดันให้มีการจัดประชุมโรงสีข้าวแห่งอาเซียน (ASEAN Rice Miller Cooperation) เมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ.2553 การประชุมโรงสีข้าวแห่งอาเซียนมีจุดประสงค์เพื่อให้เกิดความร่วมมือกันในลักษณะของการร่วมทุนระหว่างโรงสีข้าวของไทยซึ่งมีศักยภาพสูงกับโรงสีข้าวของกลุ่มประเทศเพื่อนบ้านในกลุ่มอาเซียน ที่อยู่ระหว่างการพัฒนา เพื่อพัฒนามาตรฐานการผลิตและการส่งออกข้าวของอาเซียนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังเสนอให้มีการจัดโซนนิ่งโรงสีข้าวไทยให้สามารถรับข้าวจากเพื่อนบ้านมาสีเพื่อการส่งออก โดยอาจให้ไทยส่งออกให้หรือส่งกลับไปให้ประเทศนั้นเพื่อการส่งออกวิธีการดังกล่าวจะช่วยให้ไทยเป็นศูนย์กลางการค้าข้าวระหว่างอาเซียนได้ซึ่งก็อยู่ระหว่างหารือกับประเทศผู้ค้าข้าวอย่างเวียดนาม กัมพูชา เมียนมาร์ และลาว (สภาการเกษตรแห่งชาติ, 2553)

ผลกระทบเชิงบวกด้านสังคม

1. การเคลื่อนย้ายอย่างเสรีของข้าวไทยภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนจะเป็นสิ่งกระตุ้นให้เกษตรกรของไทย ต้องปรับตัวเพื่อรับมือกับสถานการณ์การแข่งขันที่สูงขึ้น ปัจจุบันเมื่อเปรียบเทียบข้าวไทยกับประเทศอาเซียนอื่นพบว่า มีต้นทุนในการผลิตที่สูงกว่าข้าวจากประเทศอาเซียนอื่นเนื่องจากข้าวของประเทศเพื่อนบ้านมีราคาถูกกว่าแต่คุณภาพใกล้เคียงกัน ภายใต้การเคลื่อนย้ายอย่างเสรีของข้าวไทยภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนนั้นย่อมส่งผลให้เกิดการปรับตัวของเกษตรกรเพื่อรับมือกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนไป ทำให้ชาวนาต้องเลือกปลูกข้าวให้เหมาะสมกับความต้องการของตลาดหรืออาจจะต้องปรับเปลี่ยนหันมาปลูกพืชชนิดอื่นแทนเพราะข้าวที่มีราคาสูงก็ไม่สามารถปลูกได้ ทุกพื้นที่ หากมีการปรับตัวดังกล่าว ภาวะหนี้สินของชาวนาจะลดลงความเป็นอยู่จะดีขึ้น และจะส่งผลดีกับประเทศเพราะ

ไม่ต้องใช้งบประมาณจากภาษีของประชาชนมาแก้ปัญหาเมื่อราคาผลผลิตตกต่ำ และหากจะให้เป็นอย่างที่กล่าวมาภาครัฐต้องชัดเจนในเรื่องนโยบายและส่งเสริมและให้ความรู้กับเกษตรกรว่าควรทำอย่างไร ควรปลูกข้าวสายพันธุ์ไหน หรือปลูกพืชชนิดอื่นๆ ทดแทนการปลูกข้าวคุณภาพต่ำ หากทำได้จริงจะช่วยลดปัญหาการนำเข้านโยบายประชานิยม ที่พรรคการเมืองมักใช้เพื่อจูงใจเกษตรกรเพื่อให้ได้รับการเลือกตั้งที่ทำงานอยู่ในปัจจุบันไม่มีผลทางการเมืองอีกต่อไป ดังจะเห็นได้จากการปรับตัวที่เกิดขึ้นในการขยายตัวของพื้นที่ปลูกข้าวอินทรีย์ (Organic Rice) ของเกษตรกรไทย ที่ได้รับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์

จากตัวเลขในปี พ.ศ.2551 ไทยมีพื้นที่ปลูกข้าวอินทรีย์ 70,485.67 ไร่ แต่ในปี พ.ศ.2556 มีพื้นที่เพิ่มขึ้นถึง 125,730.71 ไร่ เพิ่มขึ้น 59% แสดงถึงการปรับตัวเพื่อเพิ่มมูลค่าการส่งออกข้าวไทย เนื่องจากข้าวคุณภาพระดับกลางของไทยแข่งขันได้ยากในอาเซียนเมื่อเทียบกับข้าวของประเทศเวียดนามซึ่งมีราคาถูกกว่าแต่คุณภาพใกล้เคียงกัน โดยในด้านมูลค่าของตลาดนั้นในปี พ.ศ.2553 ตลาดเกษตรอินทรีย์อยู่ที่ 3,600 ล้านบาท แบ่งเป็นตลาดในประเทศอยู่ที่ 2,500 ล้านบาท ในด้านการส่งออกข้าวอินทรีย์มีมูลค่าการส่งออกที่ 800 ล้านบาท ถือเป็นสินค้าอินทรีย์ที่ส่งออก มากที่สุดมีสัดส่วนที่ 80% ของการส่งออก หรือ 0.2% ของโลก (มูลนิธิสายใยแผ่นดิน/กรีนเนท, 2558) โดยในส่วนของภาครัฐนั้นนางมาลี โชคล้ำเลิศ ผู้ตรวจราชการกระทรวงพาณิชย์ เปิดเผยว่า กระทรวงพาณิชย์ จะผลักดันให้ผู้ประกอบการไทยหันมาสนใจผลิตสินค้าอินทรีย์ หรือพัฒนาสินค้าให้มีความหลากหลายและสร้างมูลค่าเพิ่มให้มากขึ้น เบื้องต้นอาจเสนอให้สิทธิพิเศษทางภาษีกับผู้ผลิตสินค้าอินทรีย์เพราะถือว่าทำประโยชน์ให้กับสังคม รวมทั้งจะหารือกับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร(ธ.ก.ส.) ปลอ่ยสินค้าดอกเบี๊ยะต่ำให้กับเกษตรกรปลูกพืชอินทรีย์ ซึ่งเป็นมาตรการจูงใจให้ผู้ประกอบการโดยกระทรวงฯตั้งเป้าหมายผลักดันให้ไทยเป็นศูนย์กลางผลิตสินค้าอินทรีย์ของอาเซียน เพราะมีความพร้อมหลายด้าน ทั้งการพัฒนาสินค้า และภูมิศาสตร์ (ไทยรัฐ, 2557)

แม้ว่าประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนได้ก่อให้เกิดการเคลื่อนย้ายอย่างเสรีของข้าวไทยโดยในขณะนี้แม้ไทยลงนามภายใต้ความตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน (AFTA) ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ.2553 เป็นต้นมา และประเทศผู้ส่งออกข้าวหลักในอาเซียนยังไม่ดำเนินการทำให้ข้าวมีภาษีนำเข้าเป็นร้อยละ 0 เจกเช่นไทย แต่ไทยได้สร้างมาตรการที่ป้องกันไม่ให้ข้าวจากประเทศในอาเซียนเข้ามาได้อย่างถูกกฎหมายเช่นกันซึ่งมีผลกระทบที่ไม่พึงปรารถนาแก่ไทยด้วยเช่นกัน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ผลกระทบด้านเศรษฐกิจเชิงลบ

1. แม้ว่าประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนจะทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายอย่างเสรีของข้าว แต่ในทางปฏิบัติประเทศไทยมีมาตรการจำกัดการนำเข้าข้าวจากชาติอาเซียนอื่น แต่ยกเว้นให้นำเข้าได้เฉพาะปลายข้าวเท่านั้น และสำหรับผู้ประกอบการไทยที่ไม่สามารถนำเข้าข้าวจากประเทศเพื่อนบ้านได้ แต่ไทยให้นำเข้าได้เฉพาะปลายข้าวเพื่อแปรรูปเป็นอาหาร เช่น ทาพะหมี่ กุ้งสำเร็จรูป เส้นก๋วยเตี๋ยว หรือโจ๊กเท่านั้น นอกจากนี้ยังกำหนดให้นำเข้าได้เฉพาะ ณ ด่านศุลกากรที่กำหนดไว้เพียงไม่กี่แห่ง ทำให้การเคลื่อนย้ายอย่างเสรีของข้าวไทยภายใต้สิทธิประโยชน์ในการนำเข้าปลายข้าวไม่เกิดการใช้งานได้จริง จากการศึกษาพบว่าไม่เคยมีบริษัทใดที่ขึ้นทะเบียนแล้วได้รับใบอนุญาตนำเข้าข้าวจากประเทศเพื่อนบ้านตามข้อตกลง เมื่อมองแบบผิวเผินอาจทำเพื่อปกป้องเกษตรกรในประเทศ แต่ในข้อเท็จจริงกลับเป็นผลเสียมากกว่าผลดี ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลของนางสาวกอบสุข เอี่ยมสุรีย์ นายกสมาคมผู้ส่งออกข้าวไทย เปิดเผยว่า จากการเปิดเสรีนำเข้าข้าวของไทยด้านผลดีเพื่อปกป้องเกษตรกรในประเทศ แต่อีกด้านหนึ่งจากที่ไม่สามารถนำเข้าข้าวจากประเทศเพื่อนบ้านเข้ามาได้จริงก็มีผลเสีย เพราะมีผลให้ผู้ประกอบการของไทยหลายบริษัทในเวลานี้ได้ไปซื้อข้าวจากประเทศเพื่อนบ้านส่งออกแทนเพราะข้าวไทย มีราคาแพง ส่วนหนึ่งได้ไปทำการค้าโดยตั้งสำนักงาน ตั้งโรงสี และโรงงานปรับปรุงคุณภาพข้าวในกัมพูชา ลาว เวียดนาม และส่งออกไปประเทศที่สาม ซึ่งช่วยลดต้นทุนการผลิตและค่าขนส่งเพราะไม่ต้องขนมาไทย อีกมุมหนึ่งกลายเป็นไปช่วยพัฒนาธุรกิจข้าวเพื่อนบ้าน และแย่งตลาดข้าวไทยทำให้แผนการผลักดันไทยเป็นศูนย์กลาง(ฮับ)ค้าข้าวของอาเซียนยากที่จะเป็นจริง (ฐานเศรษฐกิจ, 2555)

2. การเคลื่อนย้ายอย่างเสรีของข้าวไทยภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนไม่ส่งผลให้ไทยได้รับประโยชน์จากการปรับลดภาษีเป็นศูนย์ดังที่คาดการณ์ไว้ เนื่องจากประเทศอาเซียนอื่นๆ ยังไม่ได้ลดภาษีนำเข้าข้าวเป็นศูนย์ ดังเช่น มาเลเซีย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ ที่ยังคงเก็บภาษีการนำเข้าสินค้าข้าวร้อยละ 35 แม้หลายฝ่ายคาดการณ์ว่าไทยจะได้ประโยชน์จากการลดภาษีคือสามารถส่งออกข้าวไปขายในประเทศต่างๆ ในอาเซียนด้วยอัตราภาษีเป็นศูนย์ แต่ในความเป็นจริงประเทศต่างๆ ในอาเซียนยังไม่ทำการลดภาษีเป็นศูนย์ตามไทย และยังคงจัดข้าวให้อยู่ในส่วนของคุณภาพที่มีความอ่อนไหว ทำให้ไทยเป็นประเทศผู้ส่งออกข้าวรายเดียว (ไม่นับประเทศอื่นๆ ในอาเซียนที่ไม่ได้เป็นผู้ส่งออก) ที่ปรับลดภาษีเป็นศูนย์ตั้งแต่ปี พ.ศ.2553 และจากสถิติในการส่งออกก็พบว่าไทยก็ไม่ได้มียอดส่งออกในอาเซียนอย่างที่คาดหวังไว้ โดยแม้ในปี พ.ศ.2553 ที่ส่งออกข้าวได้มากในอาเซียนก็เป็นผลมาจากเวียดนามเกิดภัยธรรมชาติ ทำให้ในปี พ.ศ.2554 ยอดส่งออกข้าวไทยในอาเซียนก็ลดลงเรื่อยๆ ส่วนหนึ่งก็มาจากเรื่องราคาที่สูงและถูกซ้ำเติมด้วยนโยบายจำนำข้าวทำให้ราคาขายข้าวไทยสูงขึ้นแม้จะมีมาตรการปรับลดภาษีเป็นศูนย์ ก็ไม่ได้ช่วยให้สถานการณ์ส่งออกในอาเซียนดีขึ้น โดยผลกระทบจากการเคลื่อนย้ายอย่างเสรีภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนที่มีต่อข้าวไทยนั้น แม้ในขณะนี้รัฐบาล ยังควบคุมการนำเข้าข้าวจากประเทศในอาเซียนได้ชวนาไทยยังไม่ได้รับผลกระทบเต็มที่ แต่เมื่อเปรียบเทียบกับรายได้ของชวนาใน 3 ประเทศที่เป็นผู้ส่งออก ชวนาไทยเหลือเงินน้อยที่สุดจากการปลูกข้าว คือ 1,555.97บาท/ตัน ขณะที่ชวนาเวียดนามเหลือเงินอยู่ที่ 3,180.74บาท/ตันและเมียนมาร์ชวนาเหลือเงินมากที่สุดอยู่ที่ 3,484.10 บาท/ตัน (ศูนย์การศึกษาการค้าระหว่างประเทศ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย, 2554)

ผู้วิจัยคาดการณ์ว่าหากในอนาคตมีข้อเรียกร้องจากประเทศสมาชิกผู้ส่งออกข้าวในอาเซียน ให้สามารถเคลื่อนย้ายข้าวได้อย่างเสรีได้จริงโดยขอให้ยกเลิกมาตรการที่เป็นการกีดกันทางการค้าที่ทุกประเทศรวมทั้งประเทศไทยได้ตั้งไว้ ซึ่งจะทำให้เกิดการนำเข้าข้าวจากประเทศอื่นๆ มาขายได้โดยเฉพาะข้าวจากประเทศเวียดนาม กลุ่มที่จะได้รับผลกระทบมากที่สุด คือ ชวนาที่ปลูกข้าวคุณภาพต่ำที่จะไม่สามารถแข่งขันราคากับข้าวเวียดนามได้เพราะผู้บริโภคก็ต้องเลือกข้าวที่ราคาเหมาะสมกับคุณภาพอย่างแน่นอน ดังนั้นสิ่งที่จะเกิดขึ้นกับข้าวไทยก็จะไม่ต่างจากการทำความตกลงการค้าเสรีไทย-จีน (Early Harvest) ในกลุ่มผัก-ผลไม้ หรือกลุ่มพืช 07-08 ที่ดำเนินการไปเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ.2546 โดยไอบีอาร์ พืชฯ รองอธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เปิดเผยว่าสินค้าที่กระทบเกษตรกรไทยมากที่สุด คือ กระเทียม ขมิ้นใน พ.ศ.2550 จีนเป็นประเทศปลูกกระเทียมร้อยละ 75 ของโลก ขณะที่ไทยปลูกกระเทียมแค่ 0.75 ของโลก ขณะที่กระเทียมจีนมีต้นทุนอยู่ที่ประมาณ 2.5-3 บาทต่อกิโลกรัม แต่ไทยจะมีต้นทุน 5 บาทต่อกิโลกรัม การที่กระเทียมจีนมีต้นทุนต่ำกว่า ทำให้มีแนวโน้มมีการนำเข้ามากในไทยมากขึ้น แม้ที่ผ่านมาภาครัฐได้มีการจัดสินค้ากระเทียมอยู่ในรายการสินค้าอ่อนไหว (Sensitive List) มีการกำหนดโควตาการนำเข้า คืออนุญาตให้นำเข้าปีละ 65 ตันในอัตราภาษีร้อยละ 27 ซึ่งหากมีการนำเข้ามากกว่านั้นจะต้องเสียภาษีนอกโควตาร้อยละ 57 แต่ปัญหาคือตามมามีกระเทียมที่ลักลอบนำเข้าไทยจำนวนมากในแต่ละปี ส่วนนี้ทำให้กระเทียมไทยมีราคาตกลงมากและเกษตรกรที่ปลูกกระเทียมได้รับความเดือดร้อนโดยที่บางก็ต้องไปทำอาชีพอื่น บางก็ต้องปรับตัวให้ได้โดยไม่มีการเตรียมความพร้อมจากรัฐตั้งแต่แรกถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นดังนั้นการเปิดเสรีค้าข้าว จะส่งผลให้ไทยสูญเสียส่วนแบ่งในตลาดข้าวมากขึ้นกว่าเดิม เพราะต้นทุนการเพาะปลูกข้าวไทยสูงกว่าจึงอาจจะไม่สามารถแข่งขันกับประเทศผู้ผลิตอื่นๆ ได้ (ผู้จัดการออนไลน์, 2551)

3. การเคลื่อนย้ายอย่างเสรีของข้าวไทยภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนไม่ได้ส่งผลให้เกษตรกรไทยได้รับผลประโยชน์อย่างสูงสุด เนื่องจากผลประโยชน์ส่วนใหญ่ตกอยู่ที่พ่อค้าคนกลาง จากการศึกษาพบว่าเกษตรกรไทย เก็บเกี่ยวผลประโยชน์ได้เพียงร้อยละ 10 เท่านั้น เนื่องจากเกษตรกรไทยมีความเชื่อมโยงกับการส่งออกต่างประเทศน้อยที่สุดแต่ต้องปรับตัวมากที่สุด เพราะเกษตรกรไทยไม่ได้เป็นผู้ส่งออกด้วยตนเองจึงถูกพ่อค้าคนกลางเอาเปรียบ อีกทั้งต้องรับมือกับการแข่งขันในตลาดประเทศอาเซียนอื่น เช่น เวียดนามที่ส่งออกข้าวที่มีราคาถูกแต่คุณภาพใกล้เคียงกับไทยทั้งหมดนี้เกิดจากความไม่พร้อมของเกษตรกร ซึ่งผลนั้นสอดคล้องกับงานสัมมนาโครงการจัดทำยุทธศาสตร์กระทรวงพาณิชย์ ระบุว่ารายสินค้าเพื่อเชื่อมโยงตลาดจากภูมิภาคสู่สากลใน 4 กลุ่มสินค้า ได้แก่ ข้าว ผลไม้ สิ่งทอ และ

เคหะสิ่งทอ กลุ่มธุรกิจเกี่ยวเนื่องกับการท่องเที่ยว การเปิดเสรีของการค้าขายนั้มีแนวโน้มการที่ชาวต่างชาติเข้ามาแย่งกิจการข้าวในไทยเพราะสร้างกำไรได้มาก โดยเฉพาะสิงคโปร์ได้ใช้พื้นที่แถบภาคเหนือปลูกข้าวหอมมะลิและส่งกลับไปขายหรือบริโภคในสิงคโปร์ รวมถึงมีการจัดตั้งบริษัทค้าข้าวระหว่างประเทศขึ้นในไทยเพื่อทำธุรกิจนาข้าวไทยส่งออกไปต่างประเทศด้วย นั้นแสดงให้เห็นว่าธุรกิจการส่งออกข้าวเป็นที่ดึงดูดนักลงทุนชาวต่างชาติให้เข้ามาแสวงหาผลประโยชน์ เพราะเห็นสัดส่วนกำไรที่ดี ในขณะที่ชาวนาแทบไม่ได้ประโยชน์จากการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ดังนั้นควรจะมีการบริหารจัดการรายได้ของชาวนาให้ยั่งยืนยิ่งขึ้นไม่ว่าจะเป็นการสัดส่วนของรายได้ระหว่างผู้ส่งออก โรงสี และชาวนาเพื่อให้เกิดความยั่งยืน โดยไม่ปล่อยให้ชาวนากลายเป็นภาระที่รัฐบาลต้องเข้านำเงินมาอุดหนุน แต่กำไรที่ได้ไปตกผู้ส่งออก (อัคร พิศาลวานิช, 2554)

ผลกระทบด้านสังคมเชิงลบ

1. การเคลื่อนย้ายอย่างเสรีของชาวไทยภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนจะเร่งให้เกิดกระบวนการแย่งชิงที่ดินจากเกษตรกรรายย่อย การขยายการลงทุนจะเพิ่มความต้องการใช้ที่ดินขึ้นอย่างมาก เนื่องจากไทยได้ร่วมลงนามในความตกลงด้านการลงทุนของอาเซียน (ASEAN comprehensive Investment Agreement: ACIA) ซึ่งครอบคลุม 4 ประเด็นหลักใหญ่คือ การเปิดเสรี การส่งเสริม การอำนวยความสะดวกและการคุ้มครอง การลงทุน โดยครอบคลุมทั้งการลงทุนทางตรง (Foreign Direct Investment: FDI) และการลงทุนในหลักทรัพย์ (Portfolio Investment) ดังนั้นจึงเป็นการเปิดโอกาสให้ทุนใหญ่เข้ามากว้านซื้อที่ดินผืนใหญ่ หรือกลุ่มทุนต่างชาติซึ่งถือครองที่ดินโดยผ่านตัวแทน (นอมินี) จะสามารถถือครองที่ดินได้โดยตรงอย่างถูกกฎหมาย โดยผ่านการซื้อขาย เช่าซื้อหรือสัมปทาน เพื่อทำกิจการในสาขาที่ประเทศไทยได้ยกเลิกข้อสงวนซึ่งจะกระทบค่าเช่าที่ดินและความสามารถในการถือครองที่ดิน เนื่องจากประเทศไทยนั้นมีที่ดินดี อุดมสมบูรณ์ และมีระบบชลประทานที่ดี เหมาะกับการปลูกข้าวสายพันธุ์คุณภาพ ทำให้เกษตรกรรายย่อยอาจต้องสูญเสียที่ดินเพิ่มขึ้นสุดท้ายชาวนาที่สูญเสียที่ดินจะกลายเป็นแค่ลูกจ้าง (กิงกร นรินทรกุล ณ อยุธยา, 2551)
2. การเคลื่อนย้ายอย่างเสรีของชาวไทยภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนมีแนวโน้มว่าจะเกิดการแย่งชิงการใช้โครงสร้างพื้นฐาน โดยเกิดจากนักลงทุนต่างชาติที่สามารถเข้ามาใช้ประโยชน์จากโครงสร้างพื้นฐานของประเทศ เช่น การพัฒนาที่ดิน การส่งเสริมการเกษตร การอุดหนุนผลผลิตทางการเกษตร รวมถึงการวิจัยในสาขาต่างๆ ซึ่งล้วนแล้วแต่เกิดขึ้นจากภาวภูมิอากาศของประชาชนยกตัวอย่างที่น้ำท่วมคือระบบชลประทานแน่นอนว่าปัญหาการแย่งชิงน้ำจะรุนแรงขึ้น เพราะเมื่อความต้องการใช้ที่ดินเพิ่ม ความต้องการใช้น้ำก็ย่อมเพิ่มขึ้นด้วย ในปัจจุบันปัญหาความขัดแย้งในการจัดสรรน้ำในแต่ละภาคการผลิตและระหว่างภาคการผลิตเกษตร อุตสาหกรรม การบริการและภาคเมืองเป็นเรื่องที่ยากจะจัดการอยู่แล้ว เมื่อขยายการลงทุนภาคเกษตร ความขัดแย้งแย่งชิงน้ำระหว่างกลุ่มทุนขนาดใหญ่กับเกษตรกรรายย่อยจะยิ่งรุนแรง รัฐบาลต้องสร้างสภาวะทางนโยบายที่จะต้องนำเอาโครงสร้างพื้นฐานข้างต้นเพื่อเอื้ออำนวยให้เกษตรกรรายย่อยซึ่ง ร้อยละ 60 ของประเทศต้องเช่าที่ดินทำกินและร้อยละ 80 มีหนี้สินให้สามารถเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐานดังกล่าว มากกว่าที่จะเชิญให้บรรษัทข้ามชาติและนักลงทุนต่างชาติที่ร่ำรวยเข้ามาแย่งชิงปัจจัยเหล่านี้ซึ่งสอดคล้องกับผลสำรวจของศูนย์การศึกษาการค้าระหว่างประเทศ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทยพบว่าประมาณร้อยละ 60 ของกลุ่มเกษตรกรยังไม่มี ความพร้อมในการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน โดยการสำรวจนี้จัดทำเพื่อประเมินศักยภาพกิจการไทยกับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนโดยโฟกัสไปที่ประเด็นการปรับตัวของผู้ผลิตและส่งออก ผลจากการสำรวจก็สอดคล้องกับข้อมูลเรื่องต้นทุนของการผลิตข้าวในด้านการบริหารจัดการต้นทุนที่สูงซึ่งจะมีความสัมพันธ์กับระดับราคาสินค้าจากผลสำรวจของเกษตรกรในประเทศไทยยังไม่มีความพร้อมในการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน โดยการสำรวจครั้งนี้ เพื่อประเมินศักยภาพกิจการไทยกับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนโดยโฟกัสไปที่ประเด็นการปรับตัวของผู้ผลิตและส่งออก เนื่องจากผู้ประกอบการกลุ่มนี้มีสัดส่วนมากกว่าร้อยละ 90 ของผู้ประกอบการทั้งหมด ภายใต้หัวข้อผู้ประกอบการผลิตและส่งออกไทยปรับตัวไปแค่ไหนภายใต้ ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน โดยได้สำรวจถึงการปรับตัวของผู้ผลิตและส่งออกจำนวน 1,000 ราย จากกลุ่มสินค้าเกษตรและอุตสาหกรรมทั้งสิ้น 18 รายการทั่วประเทศ ประกอบด้วย 1.ข้าว 2.ยางธรรมชาติ 3.ปศุสัตว์ 4.

ประมง 5.อาหารและเครื่องดื่ม 6.สิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม 7.ผลิตภัณฑ์ 8.ผลิตภัณฑ์ไม้ 9.ผลิตภัณฑ์กระดาษและสิ่งพิมพ์ 10.เคมีภัณฑ์ 11.ผลิตภัณฑ์พลาสติก 12.ผลิตภัณฑ์จากซีเมนต์ 13.ผลิตภัณฑ์จากเซรามิก 14.ผลิตภัณฑ์จากแก้ว 15.อัญมณี 16.ผลิตภัณฑ์เหล็ก 17.ยานยนต์และชิ้นส่วน 18.เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ เมื่อทำการสำรวจโดยเจาะลึกลงไปด้วยการแยกผู้ประกอบการออกเป็น 2 กลุ่ม โดยกลุ่มแรกคือกลุ่มสินค้าเกษตรหลักของไทย ที่ประกอบด้วย ข้าว ยางธรรมชาติปศุสัตว์และประมง จะพบว่า ข้าวและ ปศุสัตว์ยังไม่มีความพร้อมในการปรับตัวสู่ตลาดที่สูงเท่ากันคือร้อยละ 60 และเมื่อได้ทำการศึกษ พบว่า ประเด็นหลักๆ ที่มีความจำเป็นเร่งด่วนต่อธุรกิจไทยให้ต้องเร่งปรับตัวพัฒนาขีดความสามารถในการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนและพบว่าเป็นเรื่องต่างๆ เรียงตามลำดับความสำคัญ ดังนี้ 1) ความสามารถทางด้านภาษา 2) ความสามารถในการเข้าถึงลูกค้าในกลุ่มอาเซียน 3) การบริหารจัดการต้นทุนที่สูง 4) ราคาสินค้า (อัคร พิศาลวานิช, 2557)

3. การเคลื่อนย้ายอย่างเสรีของชาวไทยภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนจะเอื้อให้เกิดการยึดครองทรัพยากรพันธุ์กรรมและผูกขาดการค้าเมล็ดพันธุ์โดยนักลงทุนข้ามชาติทั้งในอาเซียนและนอกอาเซียน นักลงทุนเหล่านี้เข้ามา ตักตวงผลประโยชน์จากทรัพยากรพันธุ์กรรมของไทย เป็นการเปิดประตูให้สิทธินักลงทุนข้ามชาติให้สามารถเข้าถึง และยึดครอง พืชพันธุ์การเกษตร เช่น พันธุ์ข้าว พันธุ์ไม้ผลเมืองร้อน พันธุ์พืชสมุนไพร ฯลฯ เนื่องจากนักลงทุนข้ามชาติซึ่งมีกำลังทุนมหาศาลจะเข้าถึงแหล่งข้อมูล แหล่งพันธุ์พืช และนำเอาไปใช้ประโยชน์ รวมถึงสามารถจดสิทธิบัตร ได้ง่ายขึ้น ในอดีตแม้ประเทศไทยยังไม่เปิดเสรี แต่ก็ยังเกิดการนำเข้ามาแย่งชิงทรัพยากรสมุนไพรของชาติ เช่น กรณีนี เปิ้ลน้อย เป็นต้น ที่ผ่านมามีความพยายามจะผลักดันการจดสิทธิบัตรพันธุ์พืชและสิทธิบัตรสิ่งมีชีวิตสัตว์ดัดแปร ความพยายามของบริษัทเมล็ดพันธุ์ข้ามชาติที่ผลักดันให้มีการส่งออกพันธุ์พืชออกนอกประเทศโดยเสรีและผลักดันให้มีการแก้ไขพระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ.2542 เพื่อให้สามารถผูกขาดสายพันธุ์พืชได้โดยง่าย โดยไม่ต้องขออนุญาต การเข้าถึงพันธุ์พืชและการแบ่งปันผลประโยชน์ทั้งๆ ที่ได้ใช้ประโยชน์จากสายพันธุ์พืชในประเทศ ต่างชาติ จะเข้ามาผูกขาดตลาดเมล็ดพันธุ์พืช เช่น ข้าว ซึ่งมีมูลค่าขั้นต้นสูงมากกว่า 25,000 ล้านบาท/ปี ทั้งนี้ไม่นับการใช้ช่องทางการเข้ามาตั้งกิจการเพาะและขยายพันธุ์พืชเพื่อเข้าถึงทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพซึ่งมีมูลค่ามหาศาลประเมินค่ามิได้ (มูลนิธิชีววิถี, 2552)

4. การเคลื่อนย้ายอย่างเสรีของชาวไทยภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนจะเอื้อให้เกิดการฉกฉวยภูมิปัญญาของชาวนาไทยในการเพาะและขยายพันธุ์ข้าวไทย จากกลุ่มทุนที่เข้ามาลงทุนใหญ่ข้ามชาติเข้ามายึดครองและใช้ประโยชน์จากอาชีพชาวนา เพราะอาชีพชาวนาเป็นสิ่งที่อยู่กับวิถีชีวิตคนไทยมาเป็นเวลานานหลายทศวรรษ ตัวอย่างที่น่าสนใจ เช่น กรณีธุรกิจกล้วยไม้ของไทย ทั้งนี้โดยกลุ่มทุนขนาดใหญ่จะเข้ามาใช้ประโยชน์จากฐานพันธุ์กรรม ภาพลักษณ์ และฐานการตลาด เบียดผู้ประกอบการรายย่อยที่ได้พัฒนามาเป็นลำดับให้สูญหายไปเช่นเดียวกับที่เกิดขึ้นกับร้านค้าปลีกรายย่อย เกิดผลกระทบต่อกิจการกล้วยไม้ของไทยซึ่งมีมูลค่าการส่งออกหลายพันล้านบาท/ปี โดยไม่จำเป็นต้องกล่าวผลกระทบต่อกิจภาพการพัฒนาในอนาคตและผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของกล้วยไม้ในระดับท้องถิ่นหรือตัวอย่าง การพัฒนาสมุนไพรที่ในขณะนี้และในอนาคตเป็นกิจการสำคัญที่สร้างอาชีพและรายได้ให้กับเกษตรกรและผู้ประกอบการรายย่อยของไทย การเปิดเสรีการลงทุนก็จะเปิดโอกาสให้ทุนใหญ่มาฉกฉวยความรู้ด้านสมุนไพรที่สังคมไทยสะสมและพัฒนามาเป็นเวลานานโดยในขณะนี้ยังไม่มีมีการเปิดเสรี สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (BOI) ก็ได้ส่งเสริมให้นักลงทุนจากประเทศออสเตรเลียเข้ามาลงทุนปลูกต้นกฤษณา (Agar Wood) และไม้จันทร์หอม (Sandal Wood) ในพื้นที่ขนาดใหญ่ได้ ในจังหวัดปราจีนบุรี ดังนั้นหากเปิดให้มีการเปิดเสรีการลงทุน จะยิ่งเปิดทางสะดวกให้นักลงทุนข้ามชาติ บรรษัทข้ามชาติและอาหารเข้ามายึดครองทุนทรัพย์ทางปัญญาและทางธรรมชาติของประเทศ (มูลนิธิ ชีววิถี, 2552)

สรุปผลการวิจัย

สรุปว่าประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนซึ่งจะทำให้เกิดผลกระทบต่อข้าวไทย อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้เมื่อประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนเกิดขึ้น มีความเป็นไปได้ว่าข้าวไทยจะเผชิญภาวะการแข่งขันสูง ซึ่งน่าจะนำไปสู่การสูญเสียความสามารถ ในการแข่งขันของข้าวไทยโดยเฉพาะข้าวคุณภาพต่ำ เพราะจากตารางเปรียบเทียบอัตราการผลิต ปริมาณการส่งออก และราคาต้นทุน จะเห็นได้ว่าเวียดนามเป็นประเทศผู้ผลิตข้าวที่ต้นทุนต่ำและในปี พ.ศ.2554-2556 เวียดนามมีปริมาณส่งออกข้าวมากกว่าไทยและส่งออกเป็นรายใหญ่ของโลก จึงกล่าวได้ว่าในปัจจุบันไทยไม่สามารถแข่งขันตลาดข้าวคุณภาพต่ำกับเวียดนามได้อีกต่อไป เพราะว่าข้าวมีราคาต้นทุนสูงกว่าเวียดนามมาก ประกอบกับข้าวของเวียดนาม ที่ผลิตและส่งออกเป็นพันธุ์เมล็ดสั้นแต่ได้ผลผลิตมากในการเก็บเกี่ยวแต่ละครั้ง นอกจากเวียดนามแล้วยังมีกัมพูชา ที่สามารถพัฒนาคุณภาพของข้าวจนทำให้ในปี พ.ศ.2555 ที่ผ่านมาข้าวของกัมพูชาเองได้รับรางวัล World Best Rice และกัมพูชาเองจัดข้าวไว้ในรายการสินค้าอ่อนไหวเช่นเดียวกับเวียดนาม จึงมีความเป็นไปได้ว่าในอนาคตอันใกล้ กัมพูชาเองอาจจะเข้ามาแข่งขันและแบ่งส่วนแบ่งกับไทยเพิ่มอีกรายก็เป็นได้

ข้อเสนอแนะ

1. ควรผลักดันให้ข้าวเป็นวาระแห่งชาติ โดยเสนอให้เป็นประเด็นในการปฏิรูปประเทศเพื่อที่จะกำหนดทิศทางข้าวไทย ว่าควรจะไปไหนทิศทางใดกับสถานการณ์โลกที่เกิดการเปลี่ยนแปลง เช่น ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน เพราะประเด็นข้าวนี้ไม่ใช่เพียงแต่เป็นเรื่องเศรษฐกิจ แต่ยังเป็นเรื่องของความมั่นคงทางอาหารของชาติซึ่งถือเป็นเรื่องสำคัญมาก โดยรัฐบาลควรจัดงบประมาณเข้าไปสนับสนุนการพัฒนาประสิทธิภาพและลดต้นทุนในการผลิต เพื่อให้ชาวนาสามารถช่วยเหลือตัวเองได้ในระยะยาวมิเช่นนั้นอนาคตชาวนาก็ยังวนเวียนอยู่ในวงจรเดิมๆ
2. รัฐบาลควรมีการจัดโซนนิ่งพื้นที่เพาะปลูกข้าว เพราะไทยมีความได้เปรียบในเรื่องของพื้นที่เพาะปลูกซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีการแบ่งแยกคุณภาพและพันธุ์ข้าวให้ชัดเจนซึ่งข้าวคุณภาพดีจะต้องมีราคาที่แตกต่างกันจากข้าวที่มีคุณภาพต่ำหรือด้อยกว่า พร้อมทั้งส่งเสริมให้ชาวนาปรับปรุงและควบคุมคุณภาพของพันธุ์ข้าวให้เป็นไปตามมาตรฐานสากลบนพื้นฐานของการปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิตให้มีต้นทุนการผลิตลดลง ผลผลิตต่อไร่สูงขึ้นทั้งจากการพัฒนาเมล็ดพันธุ์ พัฒนาแหล่งน้ำให้กระจายทั่วถึง และเป็นการผลิตเชิงพาณิชย์ที่ใช้เครื่องจักรทดแทนแรงงานที่ขาดแคลน และมีการประหยัดต่อขนาดการผลิต (Economy of scale)
3. การปรับตัวของประชาชนในการรับมือกับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในประเทศไทยที่ยังมีประชาชนอีกมากที่ยังไม่รู้ไม่เข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นโดยเฉพาะกลุ่มผู้ค้ารายย่อย (SME) หรือว่ากลุ่มผู้ผลิตเองมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับมาตรการศุลกากรที่เปลี่ยนแปลง รวมถึงการทำเรื่องรองรับถิ่นกำเนิดสินค้า หากประชาชนเข้าใจและรู้จักปรับใช้จะได้รับประโยชน์อย่างมาก เนื่องจาก จะช่วยให้การค้าและการขนส่งสินค้าข้ามประเทศเป็นไปอย่างรวดเร็ว มากขึ้น ผู้ค้าสามารถทำขั้นตอนเบื้องต้นในระบบออนไลน์ได้ทำให้เสียเวลาน้อยลง รวมถึงการนำเข้าสินค้าในราคา ถูกลง ประชาชนจะสามารถคัดเลือกวัตถุดิบต่างๆ ได้มากและราคาถูก ในขณะที่เดียวกันสินค้านำเข้าจะถูกที่ จะทะลักเข้ามา นั้นรวมถึงสินค้าคุณภาพต่ำหรือผิดกฎหมายด้วย ดังนั้นประชาชนจะต้องให้ความสนใจมากขึ้นเพื่อสังเกตต่อสินค้าเหล่านั้นว่าได้คุณภาพตามมาตรฐานหรือไม่ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการตั้งรับกับการเปลี่ยนแปลงนี้ของภาครัฐภาครัฐ จะเป็นส่วนสำคัญที่จะเฟิกเฉยหรือช่วยเหลือสนับสนุนการค้าภายในประเทศ
4. ควรมีงบประมาณที่มากกว่านี้ในการสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาข้าว เพราะข้าวเป็นอาหารประจำชาติอยู่คู่ชีวิตประจำวันของคนไทยมาโดยตลอด อีกทั้งเป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญ หากภาครัฐให้ความสำคัญกับการวิจัยและพัฒนาย่อมเกิดผลดีต่อภาพรวมของอุตสาหกรรมข้าวไทย เพราะปัจจุบันมีทั้งเวียดนามและกัมพูชาที่พยายามพัฒนาพันธุ์ข้าวหอมให้สามารถแข่งขันกับไทยได้ จนในที่สุดกัมพูชาได้รับรางวัล World Best Rice ซึ่งในอนาคตอาจไทยอาจสูญเสียส่วนแบ่งในตลาดข้าวคุณภาพสูงก็เป็นได้

เอกสารอ้างอิง

- กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. 2556. การเปิดตลาดข้าวของไทยในฟิลิปปินส์ภายใต้พันธกรณีของอาเซียน. สืบค้นจาก www.thaifita.com
- กึ่งกร นรินทรกุล ณ อยุธยา. 2551. นโยบายสาธารณะภัยต่อความมั่นคงทางอาหาร. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิชีววิถี.
- ฐานเศรษฐกิจ. 2555. เอกชนทุ่มเงินเสริมข้าวอาเซียน. (วันที่ 28-31 ตุลาคม พ.ศ.2555): 2.
- ไทยรัฐ. 2557. ผุดยุทธศาสตร์หนุนเกษตรกรอินทรีย์ตั้งเป้าผู้นำผลิต-การค้าอาเซียนในปี63. สืบค้นจาก www.thairath.co.th/content/430005
- ผู้จัดการออนไลน์. 2551. FTA ไทย-จีนสุดแยบ! เสียเปรียบอีกนาน-วอนคนไทยซื้อของไทย. สืบค้นจาก www.manager.co.th
- มูลนิธิชีววิถี. 2552. ปัญหาและผลกระทบความตกลงการลงทุนอาเซียน ต่อเกษตรกร ฐานทรัพยากรและภาคเกษตรกรรมไทย. สืบค้นจาก www.biothai.net
- มูลนิธิสายใยแผ่นดิน/กรีนเนท. 2558. พื้นที่ปลูกข้าวอินทรีย์. สืบค้นจาก www.greennet.or.th/sites/default/files/Thai%20OA%2013-14.pdf
- ศูนย์ศึกษาการค้าระหว่างประเทศ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย. 2554. การเปรียบเทียบศักยภาพการผลิตและการค้าข้าวไทยและเวียดนามในตลาดอาเซียน. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.
- _____. 2554. ผลกระทบข้าวไทยภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน. สืบค้นจาก www.citsonline.utcc.ac.th
- สภาการเกษตรแห่งชาติ. 2553. พาณิชย์ชง ครม. ตั้งสมาพันธ์โรงสีข้าว. สืบค้นจาก www.nfc.or.th
- อัคร พิศาลวานิช. 2557. “The Agenda วัตถุประสงค์ความพร้อมของไทยในเวที AEC”. กรุงเทพฯธุรกิจ (18 กรกฎาคม 2557): 8.
- _____. 2554. “การเปรียบเทียบศักยภาพการผลิตและการค้าข้าวไทยและเวียดนามในตลาดอาเซียน.” วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย (31): 158-170.